

Першая муніцыпальная бальніца ў Гродне

Крыніца друкавання: Цішчанка, Я. Першая муніцыпальная бальніца ў Гродне / Яўген Цішчанка // Маладосць. – 2016. – № 1. – С. 117 – 119.

У пачатку ХХ стагоддзя ў Гродне працавалі чатыры аптэкі, акруговая лячэбніца Прыказа грамадскага апекавання (1837), яўрэйская бальніца (1802), ваенны шпіталь (1808). Уласных лячэбных устаноў горад не меў.

Увядзенне ў Расійскай імперыі, у тым ліку на тэрыторыі Гродзеншчыны, гарадскога самакіравання, якое рэгламентавалася гарадскім палажэннем 1870 года (са зменамі і дапаўненнямі 1892 і 1906 гадоў) абумовіла з’яўленне новай арганізацыйнай формы медыцынскай дапамогі насельніцтву — гарадской (муніцыпальнай) медыцыны. Гэта важна і таму, што земскае самакіраванне (а значыць, і земская медыцына) у Беларусі ўведзена было ў 1912 годзе і толькі ў Віцебскай, Магілёўскай і Мінскай губернях. Гарадская медыцына ўяўляла з сябе сістэму бясплатнай медыцынскай дапамогі насельніцтву горада за кошт сродкаў гарадскога бюджэту. Яна ўключала, з аднаго боку, аплату медыцынскай дапамогі ў існуючых лячэбных установах, з другога боку, фінансаванне адкрыцця новых медыцынскіх устаноў. Трэба ўлічваць, што ў 1909—1910 гадах у Гродне ўзнікла і працягла існавала пагроза халеры, у сувязі з чым арганізоўваліся і праводзіліся супрацьэпідэмічныя мерапрыемствы, у тым ліку і па стварэнні медыцынскіх устаноў (так званых халерных баракаў).

З гістарычных крыніц вынікае, што ў 1912 годзе ў Гродне адкрыта гарадская лячэбніца для заразных хворых на дваццаць коек. У даведніку Гродзенскай губерні на 1914 і 1915 гады у раздзеле адрасоў урадавых устаноў знаходзім звесткі пра гарадскую лячэбніцу ў Гродне з указаннем адраса — Загарадная Слабада. На плане горада 1912 года пад № 25 па ўказанай вуліцы адзначана гарадская бальніца заразных хворых. Згодна з планам, Загарадная Слабада — гэта раён сённяшніх вуліц Лермантава і Камунальнай.

Прамых і ўскосных архіўных звестак пра наяўнасць гарадской бальніцы раней 1912 года мы не знайшлі. Такім чынам, можна сцвярджаць, што адрытая ў гэты год гарадская бальніца для заразных хворых з’яўляецца гістарычнай папярэдніцай Першай Гродзенскай клінічнай бальніцы імя З.П. Салаўёва.

Наследуючы гістарычную праўду, неабходна адзначыць, што ў даведніку Гродзенскай губерні на 1913 год указаны толькі Савет гарадской лячэбніцы ў Гродне. Заўважым таксама, што ў справаздачы Гродзенскай урачэбнай управы за 1914 год прадстаўлена: «У Гродне працавалі 28 урачоў, 20 фармацэўтаў, 15 дантыстаў, 22 акушэркі, 13 фельчараў і дзейнічалі акружная лячэбніца (120 ложкаў), яўрэйская (60 ложкаў), турэмная (40 ложкаў), псіхіятрычная (35 ложкаў) бальніцы, прыватная лячэбніца (5 ложкаў), радзільны прытулак (10 ложкаў)». То бок, няма звестак пра дзейнасць гарадской лячэбніцы. Гэта можна патлумачыць часовым характарам яе працы (для ізаляцыі заразных хворых) і тым, што другі корпус бальніцы знаходзіўся ў працэсе будаўніцтва, на якое паўплывала Першая сушветная вайна. З прычыны ваенных дзеянняў Гродзенская акружная лячэбніца ў 1915 годзе была эвакуіравана ў Калужскую губерню. Гэты факт абумовіў тое, што асноўным стацыянарам для гаспіталізацыі грамадзянскага насельніцтва Гродна была гарадская бальніца.

Недахоп архіўных матэрыялаў ускладняе характарыстыку дзейнасці бальніцы ў ваенныя гады (1914—1920). Аднак мы сустрэлі некаторыя цікавыя факты.

19 снежня 1918 года на пасяджэнні часовага Гродзенскага гарадскога камітэта абмяркоўвалася пытанне «Пра стан гарадской бальніцы». У прыватнасці, пры абследаванні было высветлена, што «з 5 аддзяленняў гарадской бальніцы 2 абстаўлены цяжкімі. Інфекцыйнае аддзяленне толькі “на паперы”. Разлічана на 120 ложкаў, на самай справе ёсць 40. Бялізны да крайнасці мала. У аптэцы справаздачнасць не вядзецца. Тынктуркаў, парашкоў хопіць на 3—4 дні, перавязачнага матэрыялу — трохі больш». Пытанне пра бальніцы горада абмяркоўвалася і 31 снежня: «У горадзе 200 ложкаў і 90 чалавек медыцынскага персаналу. На іх утрыманне няма грошай». Было вырашана стварыць камісію, якая б вызначыла магчымую колькасць ложкаў і персаналу. Гэта пытанне яшчэ раз уздымалася 6 лютага 1919 года.

Падкрэслім, што ў гэты перыяд востра стаяла праблема барацьбы з сыпным тыфам. Адным з пунктаў распрацаванай у пачатку 1919 года праграмы барацьбы з сыпным тыфам з’яўлялася «бясплатнае лячэнне усіх сыпнатыфозных хворых у гарадской лячэбніцы».

У міжваенны перыяд (1920—1930-я гг.) у Гродне працавалі тры асноўныя стацыянары — 3-і акруговы ваенны шпіталь (400 ложкаў, новы замак), гарадская бальніца (120 ложкаў), яўрэйская бальніца (60 ложкаў). Акрамя таго, некаторы час дзейнічалі эпідэмічны шпіталь (1920—1923 гг., 50 ложкаў), лячэбніца Гродзенскага аддзялення Польскага таварыства

Чырвонага Крыжа (1920-я гг., цяпер — ваенны шпіталь), лячэбніца для невылечных хворых (1920-я гг., цяпер — вуліца Антонава), прыватныя лячэбніцы хірургічнага і акушэрска-гінекалагічнага профілю (1930-я гг., цяпер — гарнізонная гасцініца, Гродзенская абласная МРЭК, Гродзенская абласная станцыя пералівання крыві).

У пачатку 1920-х гг. гарадская бальніца размяшчалася ў раёне вуліцы Батанічнай. У 1921 годзе у ёй было развернута 150 ложкаў, а далей іх колькасць паменшылася (у 1924-м — 125, у 1932-м — 75).

У бальніцы ў асноўным лячыліся хворыя агульнага профілю, паменшылася доля скурных і венерычных хвароб, адзначалася тэндэнцыя росту шпіталізацыі цяжарных. Назіралася зніжэнне колькасці пралечаных. Смяротнасць вагалася ад 3,8 % у 1922-м да 7,4 % у 1926 годзе. Бальніца набыла характар стацыянарнай установы для шпіталізацыі ў першую чаргу гарадскога насельніцтва. Аднак у яе працягвалі шпіталізавацца і іншагароднія.

На 1926 год гарадская бальніца (галоўурач А. Тальгейм) мела тэрапеўтычнае і акушэрскае аддзяленні (урач А. Тальгейм), хірургічнае аддзяленне (урач Ю. Шляшынскі). Да 1930 года дзейнічала аддзяленне для псіхічнахворых, размешчанае ў другім бальнічным будынку (плошча Тызенгаўза). У гэтым аддзяленні працаваў галоўурач яўрэйскай бальніцы А. Ліпнік. Аддзяленне для заразных хворых, створанае пасля рэфармавання эпідэмічнага шпіталя, таксама было разгорнута ў асобным будынку (вуліца Піянерская, інфекцыйная бальніца, цяпер вуліца Дзяржынскага, ваенны шпіталь).

З 1923 года пры гарадской бальніцы пачынае дзейнічаць амбулаторыя. Колькасць зваротаў расце, звяртаюцца пераважна жанчыны і з захворваннямі агульнага профілю. Разам з тым, у амбулаторыю звяртаюцца дзеці, а таксама з мэтай атрымання спецыялізаванай дапамогі ў сувязі з дзевяццю групамі захворванняў.

Бальніца падпарадкоўвалася гарадской управе. У кастрычніку 1926 года на пасяджэнні гродзенскай гарадской управы абмяркоўвалася пытанне пра стварэнне ў Гродне псіхіятрычнай бальніцы для Беластоцкага, Віленскага і Навагрудскага ваяводстваў. Меркавалася абсталяваць яе па-за горадам, а комплекс «даўніх бальнічных будынкаў» аддаць па іх першапачатковым прызначэнні — для гарадской бальніцы. Гэты комплекс (на плошчы 1 га 615 м²) складаўся з дзвюх двух-павярховых камяніц, трох аднапавярховых мураваных (у тым ліку пральня, морг) і чатырох аднапавярховых драўляных гаспадарчых пабудоў і размяшчаўся ў першапачатковым месцы (у міжваенны перыяд — вуліца Мясабойні, 6). Яго і заняла гарадская бальніца. У 1929

годзе нерухомая маёмасць яе ацэньвалася ў 221 810 злотых. На 1930 год пры бальніцы дзейнічалі аптэка і лабараторыя. Штат установы ўключаў галоўнага ўрача, дзяжурнага ўрача, 4 урачоў-ардынатораў, 11 медыцынскіх сясцёр, аптэкара.

У 1936 годзе гарадская бальніца мела два тэлефоны і была разлічана на 120 ложкаў. Працавалі галоўнага ўрача, тэрапеўт А. Тальгейм, хірург Ю. Шляшынскі, акушэр-гінеколаг С. Абрэмбоўскі, інфекцыяніст М. Ленартовіч, дэрматавенеролаг А. Хігер. Іх дзейнасць не абмяжоўвалася працай у бальніцы. Тальгейм (1873—1937) быў адным з кіраўнікоў аховы здароўя Гродна (1920-я гг.), удзельнічаў у стварэнні і ўваходзіў у склад камітэта гарадскога музея прыроды, старшынстваваў у таварыстве дапамогі беспрацоўным, быў членам Савета варшаўска-беластоцкай урачэбнай палаты. Яго дом захаваны — цяпер гэта помнік архітэктуры пачатку ХХ стагоддзя (у гэтым жа доме жыў і Ленартовіч). Памёр у Гродне, пахаваны на каталіцкіх могілках. Імя Тальгейма заслужвае ўвекавечання. М. Ленартовіч (1875—?) быў галоўнага ўрачом Гродзенскай страхавой касы (адкрыта ў 1924 годзе) і старшынёй Гродзенскага супрацьтуберкулёзнага таварыства (у 1926-м заснавана, у 1936-м аб'ядноўвала 120 членаў). Урачамі-спецыялістамі страхавой касы былі С. Абрэмбоўскі (1904—?) і А. Хігер (1887—?). У 1930-я гг. Хігер з'яўляўся сакратаром Гродзенскага аддзялення Польскага таварыства Чырвонага Крыжа, а С. Абрэмбоўскі — кіраўніком пункту апекі маці і дзіцяці гэтага таварыства. Ваенны хірург, падпалкоўнік, Ю. Шляшынскі (1888—?) выкладаў на штогадовых курсах медсясцёр Чырвонага Крыжа.

Лячэнне ў гарадской бальніцы было платным. У 1938 годзе ложка-дзень каштаваў ў хірургічным аддзяленні — 6 злотых, у акушэрска-гінекалагічным — 6, тэрапеўтычным — 4,5, інфекцыйным — 3,5. Гэтыя кошты былі другімі сярод шпіталюў Беластоцкага ваяводства (максімальныя дзейнічалі ў Беластоцкай гарадской бальніцы). Аднак у 40,8 % выпадкаў сродкі за лячэнне паступалі з фонду страхавой касы і дзяржбюджэту, 34,2 % — аплачвалі хворыя, 25 % — тэрытарыяльныя самакіраванні. Пры гэтым штодзённая фрэквенвенцыя («напаўняльнасць») была адной з самых высокіх у ваяводстве. Сярэдняя працягласць знаходжання ў бальніцы складала: 16 дзён — пры аплаце тэрытарыяльнымі самакіраваннямі, 11 — пры аплаце з фонду страхавой касы і дзяржбюджэту, 9 — пры самааплаце. Сапраўды, адчувалася недастатковая забяспечанасць ложкавым фондам, але прыведзеныя факты можна тлумачыць у нейкай ступені і якасцю дапамогі, якая атрымлівалася, то-бок, аўтарытэтам стацыянара, а таксама эканамічным механізмам уздзеяння на стаўленне хворага да знаходжання яго ў бальніцы.

Гродзенская гарадская бальніца мела рэнтгенаўскі апарат (у Беластоцкім ваяводстве іх мелі 8 бальніц з 34), забяспечвалася медыкаментамі з мясцовых аптэк, а харчаваннем — па дамоў з прыватнымі асобамі. Бальніца не мела ўнутранага рэгламенту. У справаздачы аб дзейнасці шпіталюў Беластоцкага ваяводства за 1938 год пісалася: «Гродзенская гарадская бальніца мае недахоп бялізны, ложкаў, патрабуе рамонту кухоннае абсталяванне. Неабходна правесці яе пашырэнне і будаўніцтва».